

Flerspråklighet i barnehagen

Av Gro Svolsbru

Innhold

Flerspråklighet i barnehagen	1
Hvordan tilegner barn seg språk?.....	1
Flerspråklig utvikling.....	2
Morsmålets betydning	2
Å tilegne seg et nytt språk	3
Formell og uformell læring	4
Barnas relasjon til personalet	5
Språk er gull!	6
Språklig mangfold.....	6
Å vegre seg for å bruke morsmålet	6
Hvordan kan barnehagen støtte barnas flerspråklige utvikling?	7
Involvere foreldrene	7
Språklig kompetanse blant personalet i barnehagen.	8
Språket og fellesskapet.....	8
Kartlegging	9
Et godt språkmiljø i barnehagen.....	9
Kilder	10

Hvordan tilegner barn seg språk?

Det å tilegne seg et språk er et komplekst fenomen som på mange måter er både fantastisk og uforklarlig. I løpet av ganske kort tid skal barnet tilegne seg både språkets lydsystem, ordenes innhold og den grammatiske oppbyggingen. Barnet lærer at språket kan brukes til noe, og hvordan det kan brukes forskjellig overfor ulike personer og i ulike sammenhenger. Når barn tilegner seg språk, lærer de selve språksystemet (språkets formside), ord og setningers betydning (språkets innholdsside), og de lærer å bruke språket i samspill med andre).

Språkforskere er stort sett enige om at barn har en medfødt kognitiv evne til å tilegne seg språk. Hvordan barna tilegner og utvikler språket sitt, er samtidig i høy grad påvirket av språklig samspill med mer kompetente språkbrukere både hjemme og i barnehagen. Noen barn er svært språklig aktive og vil skaffe seg mange anledninger til å bruke språket, andre er mer forsiktige og tilbakeholdne. Barnehagens oppgave er å gi alle barn muligheter til å uttrykke seg og utvikle kommunikasjonsferdighetene sine. For at alle barna skal få slike muligheter, er de avhengig av å

inngå i anerkjennende relasjoner med de voksne, relasjoner preget av varme, gjensidighet og likeverdighet.

Det er viktig at de ansatte i barnehagen har kunnskaper om hvordan barn tilegner seg språk, både når norsk er førstespråket, og når norsk læres som andrespråk. Denne kunnskapen ligger til grunn for å legge til rette for et godt språkmiljø i barnehagen og for å observere barnas språklige utvikling. Barns språktilegnelse kan beskrives gjennom tre faser. I boka *Barns språkutvikling* (Høigård, 2013) gis det en oversikt over fasene. Det er viktig å være oppmerksom på at aldersangivelsene ikke er absolutte. Høigård beskriver fasene slik:

- Systemlæringsfasen, perioden da barnet lærer det grunnleggende systemet i språket, ca. 1 – 3-årsalderen.
- Systemstabiliseringsfasen der barnet forbedrer og stabiliser språklige kunnskaper og ferdigheter, ca. 4 – 6 - årsalderen.
- Tekstutviklingsfasen som handler om å mestre språkets tekstnivå, fra ca. 6 – 9 - årsalderen.

Flerspråklig utvikling

Det å vokse opp med og bruke flere språk i det daglige er vanlig de fleste steder i verden. Noen barn vokser opp med ett språk hjemme og ett eller flere språk ute i samfunnet, og noen vokser opp med flere språk hjemme. Barn utvikler sin flerspråklighet på ulike måter. Noen barn lærer flere språk samtidig fra tidlig alder. Andre barn blir introdusert for norsk i barnehagen og lærer det andre språket etter at førstespråk(ene) allerede er etablert.

Omgivelsene kan forholde seg til språklig mangfold på ulike måter. Ofte er det slik at noen språk tillegges større verdi enn andre. I Norge har vi gjerne særlig verdsatt språk som engelsk, fransk og spansk. Men ethvert språk har stor verdi. Det å beherske flere språk er en ressurs, først og fremst for den enkelte, men også for hele samfunnet. Barn som kan flere språk, vil ha fordeler i møte med skole og arbeidsliv. Hvordan barnehagen bidrar til å ivareta denne ressursen og støtte barnas flerspråklige utvikling, vil ha stor betydning for både barnet og for samfunnet. Det er derfor viktig at barnehagen legger til rette for at barna utvikler sine morsmål og norsk, og at ikke de språkene barnet bruker hjemme, utelukkende ses som middel for å lære seg norsk.

Morsmålets betydning

Et grunnleggende prinsipp for læring i både barnehage og skole, er å ta utgangspunkt i de kunnskapene og ferdighetene barna allerede har. Likevel ser vi at det kan være lett å overse hvilken betydning morsmålet har for det enkelte barnet. Valvatne og Sandvik (2007) gir tre begrunnelser for hvorfor det er viktig å støtte opp om morsmål i barnehagen. For det første skal barn kommunisere med andre familiemedlemmer, for det andre skal de ha mulighet til å utvikle seg språklig, sosialt og intellektuelt ut fra sin egen alder, og for det tredje skal barn ha mulighet til å støtte seg på det språket de allerede kan når de skal lære et nytt språk.

Personalet skal bidra til at språklig mangfold blir en berikelse for hele barnegruppen, støtte flerspråklige barn i å bruke sitt morsmål og samtidig aktivt fremme og utvikle barnas norsk-/samiskspråklige kompetanse. (Kunnskapsdepartementet, 2017)

Språket i familien

Det kan være en sårbar situasjon for en familie hvis foreldre og barn ikke lenger har et felles språk. Man kan spørre seg hva som skjer med forholdet mellom barn og foreldre dersom de ikke fullt ut forstår den andres måte å uttrykke seg på. For at barn skal kunne utvikle seg best mulig, må de være i stand til å snakke med familien sin på de språkene som brukes i familien. Barnehagen kan bety mye når det gjelder å støtte foreldre i å benytte morsmålet sitt med barna. Mange foreldre er usikre på om de gjør det rette når de snakker morsmålet med barna hjemme. Samtidig er det viktig at personalet arbeider aktivt i barnehagen for at barnet skal få utvikle sin flerspråklighet og kjenne stolthet over både sitt/sine morsmål og sitt norske språk.

Morsmålets muligheter

Når barn får kommunisere på morsmålet, får de også uttrykke seg, undre seg og lære ut fra egne forutsetninger. Barn som får bruke det språket de behersker best i lek med andre barn og i samtaler med voksne, vil få mulighet til å lære om verden rundt seg og vil ha et godt grunnlag for å utvikle seg både sosialt og intellektuelt.

Selv om det er mye nytt som må læres når man skal tilegne seg et nytt språk, er det ikke alt som må læres på nytt. Når barn kan bruke begreper og benytte referanser som de allerede har på førstespråket, vil det gå lettere og forttere å tilegne seg et nytt språk.

Å tilegne seg et nytt språk

Det tar lang tid å lære et nytt språk for både barn og voksne, gjerne flere år. En avgjørende faktor for hvor fort og godt barna lærer seg det nye språket, er at de deltar i et godt språkmiljø og får mye og god innputt.

I denne prosessen vil barn og voksne ha måter å uttrykke seg på som virker uferdige eller feil. Feilaktige grammatiske former er steg på veien til å lære det nye språket og omtales gjerne som *mellomspråk* eller *innlærerspråk*. Det er viktig at disse uttrykksmåtene ikke betraktes som tegn på språkvansker eller mangelfullt språk. Dersom barnehagen har mistanke om språkvansker, er det vesentlig å finne ut hva barnet kan på morsmålet i tillegg til hva de behersker på norsk. Noen barn kan også ha en stille periode, der de gjerne er observante på det som foregår rundt, uten at de selv vil uttrykke seg på det nye språket. Når barn og voksne lærer et nytt språk, er det naturlig at uttalen er preget av lyder fra morsmålet. Barn i førskolealder vil ganske raskt få en uttale som vil være lik den norske. Det er ikke nødvendig å trene på lydene i det norske språket med barna i barnehagen.

Den språklige samhandlingen med en voksen må dreie seg om at den voksne bidrar til at barnet utvider og utvikler sitt ord- og begrepsapparatet, ikke på å rette opp feilaktige formuleringer eller uttale. I samtalen mellom en voksen og et barn kan den voksne ta opp igjen barnets ytring med en endring og et tillegg som tilfører samtalen nye momenter. I *Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen* finner vi eksempel på dette (Høigård, Mjør, Hoel 2009, s. 25). Eksemplet er aktuelt både for barn som tilegner seg førstespråk og andrespråk:

Når fireåringen forteller: «Jeg speis fire pølser i går!», er meningen helt klart at den voksne skal bli imponert. Det gode svaret fra den voksne er da å vise med kroppsspråk og stemme at hun er imponert: «Spiste du FIRE pølser?» før hun gir en kommentar: «Det var mye!»

Når barn skal lære nye ord på et nytt språk, er det vesentlig at de har en forståelse av hva ordene betyr, dvs. hvilke begreper som ligger under. Kjelaas (2009) eksemplifiserer dette med historien om Amir som hadde hørt eventyret om Bukkene Bruse og kunne fortelle at «trollet bodde i vann med fart i». Personalet mente at han ikke kjente begrepet. Men Amir forsto godt hva en foss var – han kunne bare ikke det norske ordet for det. Dersom Amir hadde snakket om at trollet bodde i fossen, og ikke skjønt hva foss var, ville det være langt vanskeligere for personalet å fange opp hva som var vanskelig for Amir. Personalet i barnehagen må ha et våkent blikk for om barn som er i ferd med å lære seg norsk, har en god begrepsforståelse parallelt med utviklingen av ordforrådet. Et godt utviklet morsmål vil støtte opp om dette.

Tospråklige barn mestrer vanligvis ikke begge språkene i samme grad i alle situasjoner. De vil gjerne være sterkere i det ene språket. Barnet behersker og bruker de ulike språkene forskjellig knyttet til hvor de er, hva de snakker om, og hvem de snakker med. Det vil uansett være et mål at barnet utvikler så gode ferdigheter som mulig i begge språkene. Videre er det viktig å være oppmerksom på at flerspråklige barn og voksne gjerne blander ord og uttrykk fra begge språkene inn i en og samme setning eller i ett og samme ord. Dette kalles for *kodeveksling* og er vanlig for alle som lever med og bruker flere språk, og må ikke forveksles med at barnet er språkforvirret eller ikke er i stand til å lære norsk fullt ut.

Formell og uformell læring

Barn som skal lære norsk som andrespråk, vil ha større behov for at språklæringen tilrettelegges enn barn som allerede har norskspråklig kompetanse (Høigård, Mjør og Hoel 2009). Her er det viktig å påpeke at tilrettelegging innebærer mer enn strukturerte læringssituasjoner.

I mange barnehager er det vanlig å legge til rette for formelle språkgrupper og benytte ulike metoder for språkstimulering. Dette kan være et godt supplement til barns språklæring, men først og fremst lærer barn gjennom å bruke språket i meningsfulle sammenhenger knyttet til sine hverdagserfaringer (Gjervan, Andersen og Bleka 2012). I en synteserapport om skandinavisk forskning på barns språk og språkmiljø i barnehagen, diskuteres det ulike sider ved formell og uformell språklæring (Sandvik, Garmann og Tkachenko 2014). Der kommer det blant annet fram at språkgrupper kan ha en fordel ved at personalet kommer tett på barna og har mulighet til å ivareta det enkelte barnet i utviklende og utvidende dialoger. På den annen side viser det seg at slike grupper kan ha «trange samspillsmønstre» og gjerne være preget av en instrumentell holdning til språklige aktiviteter. Trange samspillsmønstre er kjennetegnet av at den voksne legger opp til lukkede spørsmål som i liten grad inviterer til fabuleringer og utvidende samtaler. Rapporten peker også på at mange barnehager mener å ivareta barnas språklæring gjennom de formelle språkaktivitetene. Det kan bety at personalet er mindre oppmerksom på andre gode språklige samhandlingsarenaer; flere av studiene viser at voksne henvender seg lite til barn i forbindelse med hverdagsaktiviteter. Med bakgrunn i disse funnene anbefaler rapporten derfor

at barnehagene tenker et bredt spekter av språkstimuleringsaktiviteter for flerspråklige barn, at de har fokus på språklæring både i hverdagen og i tilrettelagte opplegg i mindre grupper, og ivaretar variasjon i språkstimuleringsaktiviteter framfor å begrense språklæring til trening i konkrete avgrensede språklige ferdigheter (ibid s. 57).

Barn lærer språk gjennom både formelle og uformelle situasjoner, og barnehagen bør ha en reflektert praksis knyttet til begge disse områdene. Det kan likevel være svært forskjellig hva pedagogene velger å legge vekt på. Gjennom dagen i barnehagen oppstår det mange små og store hendelser som er gode for språklig samhandling, og det er viktig å spørre seg hvordan de ansatte forholder seg i disse situasjonene. Hvordan går praten når vi spiser, er i garderoben, i leken, når vi synger, når vi leser, og når vi har samlinger og smågrupper? Er alle barna inkludert i det språklige fellesskapet? Det kan være nyttig å ha et kritisk blikk på om alle får samme tilgang til gode språklige utvekslinger med andre barn og med voksne. Dette krever at personalet i barnehagen er bevisst på om de bruker et variert vokabular, på hvilken måte de bruker språket i forskjellige situasjoner, hvilke barn de henvender seg til, og i hvilke situasjoner barna får mulighet til være språklig aktive.

Alle barn skal få god språkstimulering gjennom barnehagehverdagen, og alle barn skal få delta i aktiviteter som fremmer kommunikasjon og en helhetlig språkutvikling (Kunnskapsdepartementet, 2017).

Barnas relasjon til personalet

Gjems (2011) har forsket på samtalesituasjoner i barnehagen og fant at selv om de ansatte var anerkjennende og engasjerte i møte med barna, ble allerede eksisterende mønstre i samtalen forsterket. Det var de taleføre barna som kom raskest og mest til orde, og de stille og forsiktige barna holdt seg i bakgrunnen. Barn som er i ferd med å lære seg norsk, vil gjerne være sårbare i denne situasjonen, og mange er forsiktige med å ytre seg på et språk de ennå ikke fullt ut behersker. Det er også relativt vanlig at disse barna har en stille periode i startfasen. Se over. Samtaler med stille barn og barn som lærer et nytt språk, krever derfor stor oppmerksomhet og bevissthet hos personalet.

Flere undersøkelser peker på at barnehagepersonale har ulike språklige tilnærminger overfor majoritetsspråklige og minoritetsspråklige barn (Giæver 2014). Blant annet finner Palludan (2005) at voksne i barnehagen gjerne benytter en undervisende tone i samtaler med minoritetsspråklige barn. Den undervisende tonen bærer preg av en manglende likevekt i dialogen, den voksne snakker først og fremst *til* barnet og ikke *med* barnet. Denne samtaleformen gir små muligheter til å utvide samtalen og dårlige kår for fabuleringer og undringer. Samtalen stopper gjerne opp. Palludan ser at samtaler med majoritetsspråklige danske barn kjennetegnes av en mer dialogisk samtaleform, og preges av det hun kaller for en utvekslingstone. I utvekslende samtaler er både barn og voksne aktive. Dette kan gi barnet ytterligere tilgang til mer språklig samhandling, tilgang til nye ord og begreper og muligheter til å formidle egne tanker og følelser.

PLAKAT

Barnehagehverdagen består av små og store øyeblikk, og personalet må forholde seg til mange ulike situasjoner i løpet av dagen. Ofte er det vanskelig å huske på å utnytte de gyldne øyeblikkene slik at alle barna ivaretas i gode samspill. Da kan det være fint å få en påminnelse om hvordan vi møter barna språklig i barnehagens hverdag. Her finner du fire dekorative plakater som du kan printe ut i A3-format, og som kan henges lett synlig i barnehagen. Hent ned plakaterne på NAFOs nettside [her](#).

Språklig mangfold

En ekspertgruppe fra Europarådet har beskrevet den flerspråklige situasjonen i det norske samfunnet som svært positiv. I skolen lærer elevene både bokmål og nynorsk og flere fremmedspråk, det er stor aksept for dialekter, og elevene forstår også både svensk og dansk. Det tilbys samisk, kvensk eller finsk, og mange får undervisning på ulike morsmål. Etter ekspertenes mening ser denne språklige rikdommen ut til å være undervurdert og tatt for gitt i stedet for å bli framhevet og feiret. (Kunnskapsdepartementet 2007-2008, s. 8)

Det norske samfunnet har alltid vært et flerspråklig samfunn. I tillegg til de to norske målformene har det også vært snakket samiske språk, kvensk, romanes (språket til rom) og romani (språket til romanifolket/tatere). Dette er språk som er i bruk i dagens Norge, men de fleste samiske språkene, kvensk og romani står i fare for å bli borte. I Norge er disse språkene beskyttet av [Minoritetsspråkpakten](#). Det er av avgjørende betydning at barnehager og skoler støtter opp om at barna får benytte språkene sine. Fra representanter for Taternes landsforening har vi fått denne historien:

På skolen var læreren opptatt av å framheve det positive ved at ei ny jente i klassen kunne et annet språk enn norsk. «Hun er heldig», sa læreren, «for hun kan snakke thai, og nå skal hun lære seg norsk». «Jeg kan snakke romani!» sa en av de andre elevene. «Nei, du snakker norsk du», sa læreren.

Denne fortellingen viser en lærer som tydelig er opptatt av språk som ressurs, men som likevel overser det ene barnets språklige erfaring og barnets kjennskap til flere språk, istedenfor å se også hennes språk som en ressurs. Læreren antok at eleven kun snakket norsk, kanskje fordi hun snakket norsk uten aksent? Mange barn vil være i denne situasjonen, og det er viktig at personalet i barnehagen kjenner til både barnas erfaringer og hvilke språk de kan. Hvordan vi anerkjenner og møter barna i barnehagen kan bidra til å åpne eller lukke for deres lyst til å formidle egne tanker.

Å vegre seg for å bruke morsmålet

Mange flerspråklige barn kan vegre seg for å snakke morsmålet sitt i barnehagen. Barna kan gjerne få en forståelse av at det er det norske språket som gjelder, og vil bare bruke dette. Fortellingen under sier noe om hvordan denne gutten vegrer seg for å snakke morsmålet sitt.

Hanna er bekymret for sønnens norskspråklige utvikling. Hun og mannen har et annet morsmål enn norsk. Sønnen deres på 4 år er født i Norge og har gått i barnehage fra han var to år. Hjemme snakker de stort sett morsmålet. Nå syns Hanna det tar litt tid med sønnens norskspråklige utvikling, og hun ser at han ikke snakker like godt norsk som de andre barna på samme alder som har norsk som morsmål. På spørsmål om gutten har et godt utviklet morsmål og om han også har mulighet til å bruke morsmålet i barnehagen, svarer moren at han forstår morsmålet godt, men han nekter å snakke noe annet enn norsk. Når Hanna spør sønnen om hvorfor han ikke vil snakke morsmålet med henne, svarer han: «Fordi store gutter snakker norsk, mamma!» (Gjervan, Svolsbru 2013).

Vi kan undres over hvorfor gutten ikke vil snakke morsmålet hjemme eller gi til kjenne i barnehagen at han kan et annet språk. Har han en opplevelse av at hans språk ikke verdsettes i barnehagen? Er han flau over å bruke det? I så fall, vil det ha konsekvenser for hvordan han oppfatter seg selv og sin egen bakgrunn?

Språket henger sammen med vår identitet; hvordan vi oppfatter oss selv, og hvem vi framstår som i møte med andre. Hvis gutten er flau over å bruke morsmålet sitt og oppfatter det som mindreverdig, kan det ha betydning for hvordan han opplever seg selv og for hans videre utvikling. «... hver gang vi skammer oss over vårt språk, skammer vi oss egentlig over hvordan vi blir oppfattet av andre» (Loona 1997, s.205).

Hvordan kan barnehagen støtte barnas flerspråklige utvikling?

Barnehagen kan støtte opp om barnas morsmål og norsk på mange ulike måter. Først og fremst må personalet vise en åpen og nysgjerrig holdning til ulike språk og gi anerkjennelse til det å beherske flere språk. Barnehagens syn på flerspråklighet vil være avgjørende for hvordan det enkelte barnet blir møtt, og hvordan barnet opplever en aksept for det å bruke flere språk. Flerspråklige barn trenger anerkjennelse for den de er, og hva de kan. Særlig vil barn som kommer til barnehagen med lite eller ingen norskferdigheter ha behov for at det språket de kan best, verdsettes av de voksne.

Involvere foreldrene

Barnehagen har stort ansvar for å involvere foreldre, og for å gi foreldre mulighet til innsikt i barnehagens pedagogiske arbeid med språk. Mange foreldre er opptatt av at barna først og fremst skal lære norsk og kan synes at det er underlig at barnehagen er opptatt av morsmålet. Det er viktig at foreldre og personale har en dialog om hvorfor barnehagen legger vekt på barnas morsmål, og hvordan både morsmål og det norske språket kan styrkes.

I Skien kommune hadde Lundedalen barnehage et prosjekt om lek, *Skal vi leke butikk?*, der foreldrene ble involvert på ulike måter (NAFO 2012). Lekprosjektet handlet om å styrke barnas morsmål og norskspråklige utvikling. Foreldrene fikk god informasjon om hva prosjektet innebar, og de hjalp blant annet til med å finne emballasje og skrive plakater på ulike språk. Gjennom samarbeidet om leken ble foreldrene godt kjent med hva barnehagen jobbet med og hvorfor. Det bidro til en tettere kontakt med personalet. Videre fikk de også større mulighet til å snakke med barna sine hjemme om hva barna hadde lekt med i barnehagen. Noen ganger ville barna også ha med foreldre og besteforeldre i leken:

Vi var ferdige med butikkleken og hadde hengt opp Stengt-skiltet da S ble hentet av sin mormor og ville ha henne med i butikken for å vise henne rundt. Men da S så skiltet, sa hun til mormoren at butikken var stengt nå, men at hun heller kunne handle en annen dag.

Personalet skal sørge for at alle barn får varierte og positive erfaringer med å bruke språk som kommunikasjonsmiddel, som redskap for tenkning og som uttrykk for egne tanker og følelser (Kunnskapsdepartementet, 2017)

Språklig kompetanse blant personalet i barnehagen.

Personalet kan løfte fram og synliggjøre de ulike språkene som finnes i barnehagen på ulike måter. Mange barnehager har velkommenskilt ved inngangen på de språkene som er representert, og mange har lært å si hei eller noen fraser på de ulike språkene. Dette er flott, med det er viktig at ikke tanken om anerkjennelse av barnas språklige kompetanser stopper her. Den viktigste anerkjennelsen av barns flerspråklighet handler om å gi flerspråklighet en naturlig plass i barnehagens hverdag og hvordan den voksne møter det enkelte barnet.

Flere barnehager ser sammenhenger mellom et likeverdig barnehagetilbud og morsmålets plass i barnehagen, og behovet for å ansette personale som deler barnas morsmål. Mange erfarer likevel at flerspråklige ansattes språklige kompetanse ikke etterspørres i barnehagen, og at det kun er det norske språket som gjelder (Tkachenko 2012). Tkachenko fant gjennom intervjuer av ansatte i barnehager med mange flerspråklige ansatte, at det var svært uvanlig at de benyttet seg av morsmålet sitt i arbeidet, og at deres språklige kompetanser ikke var etterspurt. Tkachenkos funn viser at det kreves en høy bevissthet om verdien av språklig mangfold i barnehagen for at både barnas og de voksnes ulike språk skal løftes fram og tas i bruk.

Språket og fellesskapet

Når vi fokuserer på ulike språk, gir det en fin mulighet til at barn med andre morsmål enn norsk får synes med de språkene de behersker, og at de kan få bekreftelse på hvilken verdi det har å kunne flere språk. Det kan være morsomt å finne ut av hvilke språk som både barn og voksne kan i barnehagen: «Dette er noe å være stolt av – tenk hva vi alle kan tilsammen!»

Det å snakke flere språk er en rikdom for de flerspråklige barna, men at det brukes flere språk i barnehagen er en ressurs også for de barna som snakker bare ett språk. Alle kan profitere på at barnehagen har tilgang på flere språk. Når barn oppdager at det finnes et utall av måter å uttrykke det samme på, vil det ofte gjøre dem nysgjerrige og gi inspirasjon og motivasjon til å lære mer. I norske dialekter har vi for eksempel mange ord for «jeg»; eg, æg, i, jei, æ osv. På engelsk heter det I, på arabisk heter det ana (uttales ænæ). Slike små språklige pussigheter kan gi barn og voksne i barnehagen inspirasjon til å undre seg sammen og leke med ord og uttrykk. Barnehager som skaper interesse og nysgjerrighet for språk, gir gode utgangspunkt for videre språklig utforskning og språktilegnelse for alle barn. Det å utforske språk og sider ved språk vil bidra til at barna får et overordnet, bredere perspektiv på språk, en «metalingvistisk» forståelse. Denne forståelsen er viktig for all videre språklæring.

En barnehagelærer forteller:

To tospråklige jenter og jeg er i garderoben for å kle på oss. Jentene begynner å prate om telling og førskolegruppa, det å telle og hvor langt de kan telle - på norsk. Jeg spør den ene jenta, som er ny og kommer fra Island om hun kan telle på islandsk. Jenta ser på meg og sier: «Ja, selvfølgelig!» og setter i gang. Etter at jeg og den andre jenta, som kommer fra Etiopia har hørt henne telle, sier hun: "Oy, det

var rart!" «Hva er rart?»», sier jeg. «Jo, det er rart, at jeg sier and når jeg teller til en, mens hun sier ait...!» (Prosjektrapport til NAFO fra Kirketjernet og Vestsida barnehage i Porsgrunn 2012).

Barnehagen i eksemplet over deltok i et NAFO-ledet prosjekt om tospråklig assistanse i barnehagen (NAFO, 2012). Barnehagen erfarte at systematisk samarbeid med tospråklig ansatte bidro til en større bevissthet om språk i hele personalet, og at det språklige mangfoldet fikk en naturlig plass i barnehagens hverdag. Jentene i eksemplet delte ikke språk med noen av de ansatte i barnehagen. Det var barnehagens språkfokus og pedagogens interesse som bidro til at barna kunne undre seg sammen over språkene sine og også stolt vise fram hva de kunne.

I barnehager som ikke har tospråklige ansatte, kan det være fint å ta utgangspunkt i et språk som de voksne i barnehagen kan, som f.eks. engelsk. Barnehager som har hatt særlig fokus på engelsk, ser at dette kan åpne opp også for en bredere interesse for andre språk og for et større språklig mangfold i barnehagen (Tkachenko, Bakken, Kaasa, Talén 2013). Når barn og voksne sammen leker med og utforsker det engelske språket, vil det kunne vekke en nysgjerrighet på språk generelt og inspirere til å ta i bruk flere språk, også de språkene som finnes i barnehagen allerede. Dette gir mulighet til at barn med ulike morsmål i større grad kan få en trygghet i å bruke morsmålet sitt og kjenne stolthet over hva de kan.

Kartlegging

Barnehagen er en viktig arena for å oppdage barn som trenger ekstra støtte til språkutvikling eller barn som har språkvansker. Barnehagelærere har en betydelig oppgave i å følge med på barnas språkutvikling, og må derfor observere og vurdere barnas språkutvikling for å kunne legge til rette for språkstimulering og aktiviteter tilpasset barnets behov. Det er spesielle utfordringer knyttet til å kartlegge barns språk når barnet har et annet morsmål enn norsk. De fleste kartleggingsverktøy som brukes i norske barnehager i dag er utviklet for barn som har norsk som morsmål. Det er derfor viktig at de som skal kartlegge, har kunnskap og innsikt i flerspråklige barns språkutvikling, morsmålets betydning og andrespråklæring.

Kartlegging i barnehagen har vært et mye debattert tema de siste årene. Fagpersoner innenfor og utenfor barnehagefaglige miljøer har deltatt aktivt i debatten med argumenter både for og imot kartlegging. Du kan lese mer om kartlegging i barnehagen og om debatten på [NAFOs nettsider](#).

Et godt språkmiljø i barnehagen

Barn tilegner seg språk gjennom å få mulighet til aktiv bruk av språk i meningsfulle sammenhenger. Lek, samtale, litteratur og musikk er aktiviteter som vil åpne for dette. Det er mange måter å jobbe med disse områdene på i barnehagen, og det er særlig viktig å ha oppmerksomheten rettet mot barn som tilegner seg norsk som et andrespråk. For at de skal få muligheter til å utvikle sine språk, er de avhengige av relasjoner som er preget av varme, gjensidighet og likeverdighet. Barna vil også være vare for hvordan personalet møter foreldrene. Foreldre vil ha ulike ferdigheter i norsk, og det er viktig at personalet møter alle foreldre med respekt og anerkjennelse, også når de har lite felles språk.

Du finner utdypende stoff om hva som kjennetegner et godt språkmiljø i barnehagen og hvordan personalet kan legge til rette for ulike aktiviteter under fanene på nettsida: *Språk i lek og aktivitet, Språkutviklende samtaler, Bøker, fortellinger, sanger, rim og regler.*

Kilder

Engen, T.O. Kulbrandstad, L.A. (1998). Tospråklighet og minoritetsundervisning. Ad Notam Gyldendal.

Giæver, K. (2014). Inkluderende språkfelleskap i barnehagen. Fagbokforlaget.

Gjems, L. (2011). Hverdagssamtalene - barnehagens glemte læringsarena? I L. G. Løkken, Samtaler i barnehagen. Cappelen Damm Akademisk.

Gjervan, M og Svolsbru, G. (2013). Å møte foreldre med forståelse og gjensidighet i barnehagen. I S. A.-M. Hauge, Snakk med oss. Gyldendal Akademisk.

Gjervan, M. Andersen, C.E. Bleka. M (2012). Se mangfold. Cappelen Damm Akademisk.

Høigård, A. (2013). Barns språkutvikling muntlig og skriftlig. Universitetsforlaget.

[Kjelaas, I. \(2009\). Trollet bodde i vann med fart i. NOA - Norsk som andrespråk. Årgang 25., ss. 58 - 88.](#)

Kunnskapsdepartementet. (2007-2008). St.meld. nr. 23 Språk bygger broer.

Loona, S. (1997). Tospråklighet. I T. H. Eriksen, Flerkulturell forståelse (s. 205). Tano Aschehoug.

[NAFO. \(2010\). Ressurshefte - Flerspråklig arbeid i barnehagen. Oslo: NAFO og Kunnskapsdepartementet.](#)

[NAFO. \(2012\). Prosjektrapport. Tospråklig assistanse i barnehagen 2011 - 2012. Hentet fra \[nafo.hioa.no\]\(http://nafo.hioa.no\)](#)

Olsen, T. M. (2015). Utelek som språklæringsarena. I S. K. Kanstad, Lek og samspill i et mangfoldsperspektiv. Fagbokforlaget.

Palludan, C. (2005). Børnehaven gjør en forskel. Aarhus Universitetsforlag.

Rambøll Management. (2008). Kartlegging av språkstimulering og språkkartlegging i kommunene. Kunnskapsdepartementet.

Sandvik, M. Gram Garmann, N og Tkachenko, E. (2014). Synteserapport om skandinavisk forskning på barns språk og språkmiljø i tidsrommet 2006 - 2014. Høgskolen i Oslo og Akershus.

[Sprogpakken.dk. \(2015\). Hentet fra <http://www.sprogpakken.dk/>.](#)

[Tkachenko, E. \(2012, 12 12\). Hentet fra Aktuelle saker: \[www.hioa.no\]\(http://www.hioa.no\)](#)

Tkachenko, E. Bakken, Å. Kaasa, G.I. Talén, D. (2013). Lek med engelsk i barnehagen. Kommuneforlaget.

Valvatne, H. Sandvik, M. (2007). Barn, språk og kultur. Cappelen Damm.